Nije to slučaj što on poslije nego li je sebe Samaritanki na zdencu ponudio kao vrelo žive vode, govori nadalje o tome kako hram više neće biti potreban:

Voda koju ću ja dati, postat će u njemu izvorom one vode što struji u život vječni... Dolazi čas, kad se nećete klanjati Ocu ni na ovoj gori ni u Jeruzalemu... nego... u duhu i istini (Iv 4, 14). 21. 23). Još bi se dosta toga dalo reći o sintezi starog i novog. Uporedo s naukom o Mističnom Tijelu sv. Pavao stavlja misao Mističnog Hrama. Onako kao što je kršćanin član Tijela, tako je on i kamen u Hramu (Ef 2, 21 sl). Pokušali smo podignuti tek rub koprene koja prekriva velike pripravničke ideje Staroga Zavjeta. Dok smo to radili, nismo očekivali jasno shvatljivo rješenje literarnog proroštva; ne treba nam se stoga suočavati s objekcijama onih, koji uporno naglašavaju, da je povijest Novoga Zavjeta bila udešena tako da bude povezana sa starim proročanstvima. Niti smo gledali tek spretni skup razasutih proročkih ulomaka nekoga mozaika. Valjda je to mogao obaviti neki genijalni čovjek, iako s poteškoćom. Mi smo gledali dinamičku i živu ideju koja dolazi do nezamislive zrelosti ne putem umjetne teološke teze već onako ne metodički i u tekstovima na široroko razastrtim. To nije ljudsko djelo. Sami proroci tek nabacuju natuknice, i kad bi se neki ljudski, kršćanski um osmjelio učiniti golemu sintezu, morali bismo se diviti velikom goblenu a ne tek sabranim nitima. No u bilo kojem slučaju, da li bi neki um bio kadar ovako povezati Prisutnost koja se povratila i hram Tijela? Bez sumnje, to je um Onoga istog, koji je bio kadar u sebe asimilirati neobrađeni materijal proroka i ugraditi ga u svoju vlastitu Osobu.

Preveo o. Franjo Carev, OFM

S KOLAROM ILI BEZ KOLARA?

(Još jednom načelno o svećeničkoj nošnji)

Jedna je od, dakako samo vanjskih, karakteristika »progresizma« u svećeničkim redovima i sve vidljivija, i sve upornija, averzija, odbojnost, prema specifičnoj svećeničkoj nošnji. Pa i onoj, koja se je, u anglosaksonskim i njemačkim krajevima još odavna, a sada, iza koncila, više manje posvuda u Crkvi, svela na minimum: na »rimski kolar« i tamnu boju (inače civilnog) odijela. Idealom se smatra »anonimnost«

svećenikova u javnom i društvenom životu. Ne treba da se ni u čemu razlikuje, izvana, od svjetovnjaka. Ne treba da ga itko u javnosti može, odmah već na prvi pogled, — po odjeći, — prepoznati, indentificirati, legitimirati kao svećenika.

Tendencije i praksa na zapadu: Za lajičku nošnju

I ako to, u velikoj većini zemalja, nitko od civilnih faktora, a pogotovu od državnih vlasti, od njih ne traži, sve više svećenika odlaže danas kolar i s predilekcijom se oblači potpuno svjetovnjački. Osobito, kad su na putu. To nekako danas postaje pravilom. Strani svećenici, pa i oni bolji, kao da drže, da tako mora biti: sve je rjeđe da koga svećeničkog turistu iz inozemstva vidiš u kolaru. I ako ga nosi sa sobom, — a mnogi ga ni ne nose, — izvadi ga iz torbaka istom u sakristiji, — samo da s njim rekne misu, — a onda ga odmah opet brzo strpava natrag u nj: još prije nego što je i izišao iz sakristije na ulicu. Svećenik-stranac sa kolarom na ulici prava je senzacija. Baš ljetos sâm sam doživio takvo jedno iznenađelje, na dubrovačkom Stradunu. Dobro prosijed stariji svećenik, u crnini i s kolarom, išao je s jednom skupinom turista ulicom, ispred crkve Male braće. Ni pomislio nijesam, da bi mogao biti stranac. Učinio mi se sličan jednom poznatome hrvatskom kanoniku sa Brača, pa sam se požurio, da mu pristupim i da ga pozdravim. Ali kad sam čovjeku prišao bliže, vidio sam, da sam se prevario. Stao sma se ispričavati. Njemački: kad sam čuo, da društvo govoni njemački. i protumačio sam mu odmah svoju zabunu. »Oprostite! Zamijenio sam Vas sa jednim našim svećenikom. Znate, idete u kolaru, a strani svećenici, koji ovamo dolaze na ljutovanje, svi su skoro u civilu!« »A, ja ne!« odgovorio je on rezolutno. »Ja uvijek i putujem u kolaru!« I dodao je, da to objasni: »Ja sam od starije generacije (ältere Jahrgänge«)! »Upitao sam ga, na brzinu, i iz kojega je kraja. Bio je, — ne sjećam se više pouzdano, — ili iz Austrije ili iz Bavarske: svakako negdje tamo sa gornjeg Dunava.

Negda, dakako, nije bilo tako ni u inozemstvu. Ja se još sjećam, iz svojih kurijalnih dana, kako smo iz Rima dobivali instrukcije, da svećenicima, koji negdje ljetuju, treba uskratiti dopuštenje, da mise, ako redovito ne idu u svećeničkom odijelu, ili ih i udariti cenzurama. A Kodeks je i formalno predviđao kanonski postupak i crkvene kazne (i sus-

penziju, i depoziciju) »contra habitum ecclesiasticum non gestantes«: i kod svjetovnih svećenika (kan. 136., 188., 2379. i kod redovnika kan. 596.).

Stanje kod nas

Ni u našim krajevima nije toga prije bilo. U nekim dijecezama nosili su svećenici i na ulici i na putu reverendu, u drugima nijesu, ali bez kolara nije išao nitko. Koga bi od svećenika ljudi vidjeli na ulici, u lokalu, u vlaku, bez kolara, u (svjetovnjačkom) civilu, smatrali bi ga »diskolom«, pa i kandidatom za apostaziju. Kod nas je disciplina u tom pogledu olabavila uglavnom istom iza drugog svjetskog rata. Svećenici su se na taj način uplivom onih plašljivijih i laksnijih stali nekako skrivati. U nekim se je krajevima, — sjevernijim i istočnijim, te u Sloveniji općenito, — jedva više mogao, na ulici ili u javnosti, i vidjeti svećenik u svećeničkom ili u redovničkom odijelu. I od mene su, kad sam se g. 1957. spremao na oporavak u Sloveniju, zatražili, — tamošnji svećenici, — kao »conditio, sine qua non«, da idem u civilu: samo sam ja to otklonio i zahvalio im na gostoljublju, pa otišao u Samobor, gdje smo i ja i stari župnik uvijek išli u reverendi, i putovali u njoj, — i u Zagreb, — a da nas nitko nije ni krivo pogledao. Nasuprot toj praksi svećeničke anonimnosti, u Hercegovini, Dalmaciji i Primorju, gdje su biskupi, solidarno, i dalje insistirali na specifičnoj svećeničkoj nošnji, ona se je općenito i održala i nosila: barem kod svjetovnoga svećenstva, nad kojim su biskupi imali direktnu i punu jurisdikciju. Redovnici su bili i u tim krajevima širih rukava: mnogi su išli u habitima, ali mnogi su se u javnosti viđali i sasvim lajički odjeveni. A onda je to tako ostalo i kasnije, kad su se prilike s religioznom slobodom bile već uglavnom normalizirale. Po inerciji i navici mnogi su svećenici i dalje nosili svjetovni civil: pa i ondje, gdje za to nikada nije bilo razloga. I u kući. I u župi: među svojim vjernicima i sugrađanima ili suseljanima, koji su ih svi poznavali. I u crkvi: dapače i pri svetim obredima. I ispovijedalo se, i pričešćivalo, i krštavalo, i proviđalo bolesnike, i misilo, bez ikakva svećeničkog znaka na sebi (ili sa štolom, roketom, misnim ruhom, preko civilnog odijela). Kao da više ni ne vrijede »stari« crkveni zakoni: ni oni kanonsko-disciplinirani, ni oni obredno-liturgijski. Svećenicima je to bilo komotnije, slobodnije su se kretali, lakše su se izmicali kontroli: i onoj službenoj, i onoj neslužbenoj: od strane vjernika.

A ovo iza koncila stalo se to još smatrati i »koncilskom« novinom, pastoralnim »aggiornamentom«, odbacivanjem »kastinstva« i »klerikalizma«; »progresivnim« stavom. I mi polazimo za »dobrim primjerom«, naprednog i kulturnog, »koncilskog« katoličkog zapada. Baš nekako u isto ono vrijeme, kad sam na Stradunu susreo onoga njemačkoga svećenika u kolaru, susreo sam, u dubrovačkom sjemeništu, i dvojicu naših bogoslova, koji su bili na putu na jednu visoku bogoslovsku školu u inozemstvo, na koju ih je njihov biskup bio spremio, da studiraju, a valjda, kasnije, i doktoriraju. Bila su obojica u nekim šarenim košuljama i kariranim surkama (»Windjacke«-ama). »Uh«, rekao sam im, »ma kako ste to odjeveni? Šta bi rekao vaš biskup, da vas takve vidi!« Kako mi se je jedan od njih, — svejedno, što je znao, tko sam, i što je vidio, da sam vas sijed i od njega pedeset godina stariji, — slatko i sažalo nasmijao: i meni i svome biskupu; ljudima s tako pretpotopnim, malodobničkim, mentalitetom, bez evanđeoske i koncilske širine duše! I superiorno odmanuo rukom: »A, ne čini odijelo svećenika!« A ovoga ljeta priča mi jedan biskup, kako mu sa njihova sjemeništa jednako dolaze deputacije bogoslova sa zahtjevom, da ne moraju nositi kolara: valjda ni u sjemeništu. Moramo se adaptirati vremenu i odbacivati zastarjele forme crkvenog života, misle ti mladi ljudi. I u nekim drugim našim sjemeništima »vrije« zbog reverende u crkvi i na predavanjima. Pa i kad izađu iz sjemeništa, mnogi svećenici, i u koliko nose kolar ili neki drugi svećenički znak, nose ga samo na silu i preko volje: čim su za sobom zatvorili vrata kurije ili sjemeništa, čim su se izgubili s očiju biskupu, opet ga, odmah, skidaju: opet se uciviljuju; opet su ljeti, u košulji ili majici bez rukava. Talar im i habit ne trebaju ni u sakristiji, ni u ispovjedaonici, ni kad dođu u samostan, da ispovijedaju sestre ili da im održe duhovni nagovor.

Postoji, očito, tendencija, da se sa svećenika ukloni, skine, svaki vanjski znak njegove svećeničke profesije i službe: barem u javnosti i izvan crkve. A mnogo ih je, koji misle, da će ta tendencija i prodijeti: da se događaji, nužnom nutarnjom logikom, razvijaju u Crkvi u tom smjeru. Pa očekuju, da će skora reforma crkvenoga prava zauvijek napraviti križ preko svih tih demodiranih i neukusnih formi. Hoće li tako i biti, drugo je pitanje. Ja mislim, da neće. I u toj tački vratit će nas viša mudrost Crkve i njezino iskustvo, staro i novo, k ozbiljnijim kriterijama i k zdravijem ukusu.

Do reakcije na taj odjevni ekstremizam i liberalnost u svećeničkom odijevanju dolazi već i sa najviše i najauktoritativnije crkvene strane. Nije davno, što smo čitali, — zabilježila je to, čini mi se, i naša štampa, — da je rimski Vikarijat, — svakako i sa Papinim znanjem, — naredio svim rimskim crkvenim zavodima, kolegijima i sjemeništima, da svi njihovi pitomci moraju, kad izlaze na ulicu, — a pogotovu u kući, — nositi ili talar, odnosno habit, ili, barem, svećenički civil: tamno odijelo i kolar; »clergyman«. A i vjerničke mase prave u tom pogledu sve veći pritisak na svećenike. Prigovaraju uciviljenim svećenicima, — i u oči, a još više za leđima, — tuđe se od njih, nerado im se povjeravaju, kritikuju ih među sobom, pa i bojkotuju koji put njihove svećeničke funkcije. A vjerni puk ima često puno bolju religioznu indiciju od nas svećenika: on se lako ne povodi za »teorijama« i »parolama«; on misli i reagira naravno, zdravo, u skladu sa bitnim principima domaćeg razuma, iskustva, tradicije. Vidimo to i kod nas. Svećenicima u svećeničkom odijelu, redovnicima i redovnicama u habitu, nitko ne prigovara, a onima u lajičkom odijelu (i sa lajičkim manirima) prigovaraju na svakom koraku i svaki dan. I ozbiljni ljudi. I katolički inteligenti. Da ih, — one, što prakticiraju, — anketiramo, vidjeli bismo. A nije ni na zapadu u tom pogledu puno drugačije. Izrezao sam sebi iz »Wiener Kirchenzeitung«-a (od 3. XII 1967., br. 49.) jednu s te strane zanimljivu bilješku, kod naslovom: »Priester — nicht anonym« (»Ne treba da svećenik bude anoniman«). Vodstvo »Kartela (saveza) katoličkih srednjoškolaca« pozabavilo se je, na jednom od svojih zasjedanja, a povodom učestalih anketa o svećeničkim problemima u katoličkoj javnosti, i »pitanjem vanjskih oznaka na svećeniku« i objelodanio iza toga izjavu, da su tendencije za uklanjanjem tih oznaka i za potupnom društvenom anonimnošću svećenika »u najvećoj mjeri pogibeljne« (»höchst bedenklich«) i da direktno idu na ruku protivnicima religije i lajicizaciji života. U izjavi Kartel konstatira, da je jedan od njegovih vrhovnih principa: »Nositi boju znači priznavati (ispovijedati) boju« (»Farbe tragen heisst Farbe bekennen«). I nastavlja: »Iz našega vlastitoga rada sa omladinom može vodstvo Saveza potvrditi, da u austrijskoj (katoličkoj) omladini postaje sve jačom težnja za priznavalaštom vlastitoga pogleda na svijet i za postavljanjem jasnih ciljeva, pa i u vanjskim oznakama« («Aus der eigenen Jugendarbeit

kann die Verbandsführung des MKV bestätigen, dass in der Jugend Oesterreichs der Trend zum Bekennertum eigener Weltanschaung und Zielsetzung auch in der äussern Kennzeichnung immer stärker wird«). »Mladi u Kartelu ne bi nikako odobrili, da se svećenici povuku u potpunu vanjsku anonimnost« (»Die Jungen im MKV würden ein Zurückziehen der Priester in völlige Anonymität keineswegs billigen«).

Problem je svećeničke nošnje prema tome vruć u čitavoj Crkvi. I morat će jedanput biti, — i pozitivno, i meritorno, — rješavan. I sa svoje kanonsko-pravne i sa svoje, više pastoralne, strane.

Kako je s pravne strane?

Na njegovo konačno kanonsko-pravno rješenje valjat će pričekati do izrade novoga Crkvenoga Zakonika, i ako je i s te strane, po našem mišljenju, jasno, da oni, koji, na svoju ruku, potpuno odbacuju svećeničko odijelo, rade protiv stvarnih intencija Crkve. Kolikogod je naime praksa Crkve u toj stvari danas očito blaža, — i u romanskim zemljama izrijekom je dopušten tzv. (anglosaksonski) »clergyman« (tamni svećenički civil sa rimskim kolarom), pa nošenje talara i na ulici nije više obligatno, — toliko je sigurno, da Crkva nigdje na svijetu nije, ni u kojoj formi, dokinula zakona o specifičnoj (distinktivnoj) svećeničkoj nošnji (kan. 136. § 1. i 3.; kan. 596.) u principu, pa da je on prema tomu i danas na snazi. Nije ozbiljno govoriti, da se s te strane nalazimo u zakonskom vakumu. A pogotovu nije nitko od auktoritativnih u Crkvi pokazao, da želi, da svećenici ne budu u javnosti ničim, izvana, obilježeni kao svećenici ili da u njihovoj socijalnoj anonimnosti gleda zahtjev vremena i neki pastoralni ideal. Presumpcija i preskripcija, — preskripcija ne samo historijska, nego i moralno-pravna, - stoje bez sumnje na strani specifične svećeničke nošnje. Ne stvara se u Crkvi ni tako lako ni tako brzo zakonita »consuetudo contra legem« (kan. 27. § 1.). Tko od svećenika i klerika hoće da savjesno i sigurno postupa, mora i dalje nositi kolar: sve dok Crkva, eventualno, svećenicima ne odobri upotrebu svjetovne nošnje u civilnom životu. Pa i ako on o tom inače drukčije misli. Razumije se: u koliko ga u tom ne priječi »vis maior«.

Samo suvišno je, čini mi se, danas izrijekom i spominjati, da, kod nas, o ovome zadnjemu ne može biti ni govora. Ne postoji »vis maior«. Zakonske prisile protiv svećeničkog ili duhovnog odijela nije nikada ni bilo; nijesu nam ga, zako-

nom, zabranili, kao muslimanskim ženama »feredžu«. Praksa dalmatinskih dijeceza to dokazuje; dokazuje i praksa pojedinih svećenika u drugim krajevima: bilo ih je dosta, koji su kroz sve to vrijeme nosili svećeničko odijelo ili kolar. A danas nema više nikakve prisile: ni moralne, ni indirektne.

S pastoralnog i asketsko-psihološkog stanovišta

Kada stoga, sada, o ovom problemu govorimo, moramo o njemu govoriti načelno. Moramo na njega gledati sa pastoralnog i asketsko-psihološkog stanovišta. I religioznog.

S toga stanovišta ja sam o njemu već jedanput pisao. Još prije jedanaest godina: u 9. broju đakovačkog »Vjesnika« iz g. 1958., u članku: »Za svećeničku nošnju«.

I onda sam, — makar da su onda vanjske prilike bile još uvijek puno nepovoljnije nego danas, — pledirao za svećeničku nošnju i osuđivao protivnu praksu. I danas sam, i poslije koncila sam, istoga mišljenja. Pokušat ću ga, u ovomu članku, još jednom, — u malo drukčijoj verziji, — iznijeti i obrazložiti. A potrebnije je to danas, nego što je bilo onda. Onda se je jedva tko okretao protiv svećeničke nošnje u principu: svećenici, koji je nijesu nosili, pozivali su se uglavnom na vanjske poteškoće; tek rijetko, tek ovdje, ondje mogla se je i onda čuti pokoja aluzija na pastoralnu neoportunost specifične svećeničke nošnje u naše vrijeme, u lajiciziranom modernom društvu oko nas. Samo, danas je ovo zadnje postalo teza mnogih: odbacivanje svećeničke nošnje u javnosti brani se danas kao ideal; kao ono, što je bolje, pametnije, više u interesu stvarnog svećeničkog auktoriteta i Božje stvari. A ja mislim, da nije tako. Zašto?

Razlozi »pro«. Svjedočanstvo Bogu. Socijalna afirmacija kršćanstva

Eno, jedan od, sigurno, mjerodavnih razloga »pro collari« i onaj je, što ga spominju austrijski đaci u svojoj izjavi. Ukloniti svećeničku nošnju, — ili, što je u biti tome jednako, barem neki distinktivni znak, — sa svećenika u javnosti, isto je što i ukloniti svećenika sa očiju ljudi, sa ulice, iz društva, iz socijalnoga života. Svećenik tim postaje u svijetu anoniman: on se povlači u inkognito; on se sakriva. A to nije ništa drugo nego desakralizacija, lajicizacija, sekularizacija, raskršćanjenje života do kraja. Više bi bilo samo još, da porušimo crkve ili da zabranimo religiozne ceremonije na

groblju. Onda bi istom nevjernom i mondenom svijetu odlahnulo i bilo dosta. Ništa ga više ne bi sjećalo Boga, duše, smrti, vječnosti. Crkva više pred njim ne bi vidljivo ni postojala. Za nju bi, eventualno, znao samo iz knjiga. A dok smo god mi svećenici na ulici, dok se god mora s nama sretati, mora s nama i računati. I s onim, što predstavljamo. I s Bogom, i s Crkvom, i sa problemom konačne svrhe života: s problemom moralne odgovornosti; s problemom nadzemaljskoga i prekogrobnoga. Odlaganjem svećeničkoga odijela mi samo ispunjamo najvruću želju onima, koji niječu Boga i mrze vjeru. A je li to u, duhovnom, interesu tih ljudi, — ljudi, koje smo mi dužni da spasavamo; — je li to u interesu slave Božje i besmrtnih duša? Svakako, da nije. Naprotiv! Zar to ne bi bilo, indirektno, bacanje koprene na Kraljevstvo Božje pred njihovim očima? I to od strane onih, koji su pozvani, da im ga pokažu; da budu njegovi glasnici i širitelji!

Nevjernicima i grješnicima potrebna je naša svećenička prisutnost na ulici. Potrebna im je, da ih uozbilji i uplaši: da im probudi savjest. Milost im je to. Vanjska milost, na koju će se, skoro psihološkom nuždom, nadovezati i ona nutarnja. Ne smijemo im je uskraćivati. Bilo bi to neapostolski. A potrebna je ona, — ta naša svećenička prisutnost na ulici, — i vjernicima. Njima je potrebna, da ih čuva od, lagane i postepene, zaboravi na Boga, u času, kad je svijet oko njih najgrlatiji i najzavodljiviji; kad su napasti oko njih najčešće i najjače; ali i da im podrži, — pa i vrati, ako su je izgubili, — njihovu kršćansku samosvijest. Nijesu sami. Dok ima oko njih svećenika, ima i ljudi, koji vjeruju. Nijesu još u Sodomi; nije još Krist posve istjeran iz svijeta; nije još Križ konačno pobijeđen. Valja da uza nj stanu: valja da za nj svjedoče. Imaju zastavu; pred njima su njihovi časnici: treba samo da i oni za njima pođu; da stanu, kao Kristovi vojnici, u bojni red. Treba da se opredijele: da pokažu boju. A odmah će to lakše učiniti, kad je to, svećenik, učinio i prije njih.

Nijesu svećenici, koji se uciviljuju, ni svjesni, koliko tim oduzimaju i Bogu i dušama. Cediraju socijalnom ateizmu. Potpisuju kapitulaciju kršćanstva pred modernim otpadom. Mire se sa definitivnim porazom i bespravnošću Božje stvari u modernom društvu. Polažu oružje. Podliježu psihozi punoga defetizma. A, uporedo s tim, napuštaju pastoralni kontakt s vjernicima. Onaj pastoralni kontakt, koji je možda od svih pastoralnih kontakata najčešći. Oduzimlju sebi i njima mogućnost, da se s njima na ulici pozdrave. Kršćanski pozdrave.

Da, skupa s njima, manifestiraju svoju kršćansku solidarnost. Da, sebi i njima, dadnu barem za to priliku. Neki mi se dan tuži jedan biskup, kako mu je sada neobično u njegovu biskupskom gradu, u koji se je iza dugo godina opet vratio. Nitko ga danas ne pozdravlja na ulici. Nitko da mu nazove: »Hvaljen Isus!« A prije je, još kao obični svećenik, morao neprestano držati ruku na šeširu, a djeca su trčala za njim. A nije jedinome njemu tako. Svima nam je danas tako. Samo: nije uvijek tome kriva ni nevjera, ni mlakost ljudi. Veliki su tome krivci i oni svećenici, što se već 25 godina ne pokazuju na ulici kao svećenici. Pa ljudi i djeca ne znaju, ni da postoje. A djeca često ne znaju, ni šta je svećenik. Ni u kuću im ne dolazi, — ako i dolazi, — osim kao obični »čovo«. Sami smo sebi krivi. Sami smo sebe oplijenili. Auktonitet smo tim izgubili. Vanjski auktoritet, ali i onaj nutarnji. »Čuvamo se«: vide to i ljudi; i vjernici. Bojimo se: vide to i ljudi; i vjernici. Nijesmo ni junaci, ni svjedoci. Nijesmo se spremni upustiti u polemiku; nijesmo voljni pretrpjeti porugu i napadaj izdignuta čela. Ne pouzdajemo se u sebe: odričemo se sami svoje autoafirmacije i svojih, a zapravo Božjih i crkvenih, prava. Nema, prema tome, ni njih tko povesti. A ne može nitko od njih ni tražiti, da budu junaci, kad im to nijesu vođe i časnici. Na taj način i mi i naši vjernici postajemo Crkva iz sakristija i iz rupa. Malo će tko povjerovati u njezinu pobjedu. Puštamo, — i svojom krivnjom, — da nam, osobito mlađi naraštaj, raste u atmosferi sve većega socijalnoga poganstva. Kooperiramo sa svima onima, koji, više ili manje, zatajuju Krista. Mi smo im na čelu. Prednjačimo im: svojim lošim primjerom. Pogađa nas, još više nego njih, Kristov prigovor i Kristova prijetnja: »Tko zataji mene pred ljudima, zatajit ću i ja njega pred Ocem svojim nebeskim!« (Mat 10, 33; Luk 12, 9.).

Na taj su momenat, sigurno, u prvom redu mislili i austrijski đaci, kad su zatražili od svojih svećenika, da izađu van s »bojom« i sa »kolarom«. To im je bio glavni motiv.

I odista je glavni, primaran, i po našemu mišljenju. Barem sa pastoralnog stanovišta. Sa asketskog možda i nije primaran. Ali jest još uvijek važan. Opredjeljenje u javnosti, — pobjeda straha i ljudskog obzira, ako ga u nama ima, — uvijek je i svjedočanstvo i dar Krista; čeliči naš svećenički karakter; jača u nama svijest apostolata i svećeničke dužnosti; čin je ispovijedanja vjere: dokumenat priznavalaštva.

Nego, sa asketskog stanovišta još je možda, za praksu, važniji jedan drugi momenat. Onaj, da nas svećeničko odijelo štiti. Obrana nam je od napasti; pomoć našoj ljudskoj nepostojanosti i slabosti. Ako nijesmo propalice ili cinici, nećemo lako, dok je svećeničko odijelo na nama, učiniti ništa, što bi moralno kompromitiralo naše svećeništvo. Stidjet ćemo se ljudskih očiju, pa ćemo se onda lakše stidjeti i onih Božjih. Dok smo u svećeničkoj odjeći, pod kontrolom smo mnogih. U pitanju je naš svećenički dobar glas. U rukama smo svakome, s kim bismo ili pred kim bismo sagriješili; s kim bismo ili pred kim bismo učinili bilo što nedolično: riječju ili činom. Može nas identificirati; može nas ozloglasiti; može nas optužiti; može nas i ucijeniti. Na svjetlu smo dana. A svjetlo se zla čuva; bježi od njega (Iv 3, 20, 21). Vječna nam je opomena i ispit savjesti to naše svećeničko odijelo: taj crni kolar pod vratom. Pripadamo k savršenima i posvećenima: moramo čuvati svoje dostojanstvo; i pred Bogom i pred ljudima. Inače ćemo učiniti dvostruk grijeh: uz grijeh još i sablazan. Dok si u svećeničkom odijelu, ne tražiš mraka: nijesi se, u najmanju ruku, spremio da griješiš; još si dobre volje. Bog će ti pomoći. Dok si u svećeničkom odijelu, ne želiš svakako, da te u njemu vide ni pijana ni raskalašena.

Od naše nas, eto, slabosti štiti naše svećeničko odijelo. Ali štiti nas i od tuđe zloće. Njim se predstavljaš onima ispred sebe i oko sebe kao Božja svetinja: »sanctum Domino« (Izl 28, 36). Ako su imalo plemeniti, štovat će je: neće lako na nju pljunuti; neće je onesvetiti ni gurnuti u blato. Osobito ako se još, koliko toliko, boje Boga i u njega vjeruju. Neće od tebe, — osim da su posve pokvareni, — tražiti, da im budeš sučesnik ili saveznik u grijehu. Bit će s tobom i pred tobom odmah pristojniji. I ženski svijet. Pogotovu, ako i tvoje držanje bude ozbiljno kao i tvoje odijelo. Prištedjet će sebi mnogu neugodnost. A možda ćeš svojom prisutnošću prepriječiti i mnogi grijeh.

Uvijek su učitelji duhovnog života i pastoralni teoretičari isticali i ovu funkciju specifičnog crkvenog odijela. A aktualna je najviše, kad se radi o mladim i mlađim svećenicima. Bez kolara mladi je svećenik, nezaštićena i nepokrivena, meta i izazov svakoj lakoumnoj osobi drugoga spola. Sam je sebe stavio u napast. Oslobodio se je možda poruge na svoj račun, ali izvrgnuo je riziku svoju čistoću i svoju dušu.

Eto, i u aktivnom i u pasivnom smislu u boljoj smo duhovnoj kondiciji, kad nastupamo obilježeni znakom svoga svećeničkog posvećenja.

Auktoritativnost

Posvećenja! To je treći relevantni momenat u ovoj stvari. Onaj simbolični. Onaj, koji je, prvi, među ljude i uveo u praksu odijelo kao obilježje staleža, profesija, ugleda, nekih viših obveza. Posebnim odijelom ljudi su se obilježavali, — obilježavali, ali i častili; kako kada, — obilježavalo je i častilo društvo, svoje funkcionere, a napose one istaknute. Kralja, vojskovođu, poglavicu, časnika, suca, predstavnika vlasti. I svećenika među njima. Skoro u svim kulturama i u svim religijama. U obrednom činu skoro bez iznimke. U civilnom životu obično. I danas časnici i vojnici imaju, u svim državama uniformu. I danas, u mnogim državama, nose suci u sudnici togu. Poganski su svećenici, — i grčki i rimski, — nosili posebno odijelo. Nose ga i danas: budistički bonci na primjer. Nosili su ga i starozavjetni. Nosili su ga i kršćanski: sve do u naše dane. Psihologija je ljudska za tim. Kulturni i moralni instinkt. Prirođena ljudska potreba za simbolima i za estetskim izražavanjem. I kad se danas neki od nas hoće da te simbolike na sebi silom riješe, nije to ni sa stanovišta kulture znak superiornosti: prije je obratno. Siromašimo i simplificiramo i život i religiozno doživljavanje. Pomalo se i profaniramo: silazimo u običnost; među one bez obveza i bez auktoriteta; u bezličnu masu, među nivelirane ljudske »brojke«. Nikada nam Crkva neće toga odobriti. Zar ona i na Saboru ne kvalificira, — na primjer redovničko odijelo, — kao »znak posvećenja«: »signum consecrationis« (dekret »Perfectae caritatis« od 28. X 1965; n. 17).

Eto, tri elementa, koja, po našemu mišljenju odlučuju, kada se treba opredijeliti pred alternativom: svećeničko odijelo ili civil! tri elementa, koja, nema sumnje, igraju glavnu ulogu i u stavu većine vjernika prema ovome problemu. Svagdje ćemo na njih naići. Vjernici odmah dignu glavu, kad negdje ugledaju veću skupinu svećenika, — ili redovnika i redovnica, — na okupu, a u njihovu odijelu. Uđe u njih osjećaj ponosa i sigurnosti: izlazi im pred oči živa i jaka njihova Crkva. S pravom javnosti. Spremna da se afirmira i da se bori. Skupa s njima: njima na čelu. Obraduju se naprosto. Aplaudiraju nam. A odmah obore glave i skisele se, kad ugledaju svećenika, da pred njih izlazi kao »običan čo-

vjek«, »civil«. Nije im drago. Zašto se sakriva? Šta ima kriti? Zašto ne bi izišao na sunce? Neka bude junak! Neka pokaže, da Isus ima još svojih učenika i apostola! Neka malo »zasvijetli«: kao svijeća na svijećnjaku (Mat 5, 14, 16)! I njima i u svijetu. Neka počasti Boga svojom svećeničkom čednošću, dobrotom, svetošću! Neka izađe pred njih kao — posvećen Bogu!

A proturazlozi?

Zapravo ih ni nema. A što ih i ima, nijesu ozbiljni.

Lako je reći kao onaj mladi progresista - bogoslov: »ne čini odjeća svećenika!« Ali je li to pametno i pravedno: iza svega, što smo o tom gore napisali? Nitko nikada nije govorio da je odjeća na svećeniku glavno. Od toga su se ograđivali i u srednjem vijeku. Govorili su: »Habitus non facit monachum!« Glavno su svećenički život i duša. A nije ni vlast sv. Reda povezana sa svećeničkim odijelom. Ne mora nam to nitko dokazivati: još nijesmo toliko ignoranti u dogmatici. Znali su to i oni koji su uveli u Crkvu specifičnu svećeničku odjeću: i liturgijsku, i izvanliturgijsku. I Misa bi bila valjana i bez albe, i bez kazule, i bez stole. Ali samo religiozni barbarin i čovjek bez ikakva pijeteta mogao bi predložiti, da je tako govorimo. Lijepo, i dolično, i korisno, može biti i ono, što nije nužno.

A kad kažu, da se svećeničkom nošnjom na ulici ili na putovanju izlažemo podsmjehu, preziru, ruglu, ili da nas to stavlja u neprirodnu pozu, da budemo svetinja bačena u blato (Mat 7, 6), onda je to samo poluistina. Treba je najprije konfrontirati s drugim momentima. I sa momentom svjedočenja. I sa misijom propovijedanja pokore. I pred zle ljude, i među pokvaren svijet, slao je Krist svoje apostole. Njima smo najpotrebniji Nećemo im svojim prisustvom naškoditi: ako su imalo dobre volje. Ali i ako su sasvim pokvareni, barem ćemo ih njim navijestiti sud Božji, barem ćemo ih njim ustrašiti pred Bogom. Po onoj Isusovoj: »A u koji god grad dođete, i ne prime vas, izašavši na ulice njegove recite: I prah, koji je prionuo za nas od grada vašega, otresamo na vas, ali ovo znajte, da se je približilo kraljevstvo Božje!« (Luk 10, 10, 11). Milost im je Božja, ako im, svojim prisustvom, malo pokvarimo njihov »mir« i njihovo »dobro raspoloženje«; ako se zbog nas malo namrgode ili unervoze. Tko je apostol, mora koji put biti i Jona, i Ilija, i Ivan Krstitelj. Nitko od njih nije bježao od grješnika, niti se je pred njima sakrivao. Gori za

to neće biti mondeni ljudi, ako nas ugledaju ili sretnu u našemu svećeničkom odijelu. Obično će, — iskustvo to pokazuje, — biti ipak malo uzdržljiviji i pristojniji: osjetit će, makar i preko volje, kako im se približuje jedna viša stvarnost; imponirat će im, ako ne već naša krepost, a ono naš mir i naša samosvijest.

Na koncu, pa da nam se i nasmiju, — a ja još nijesam nijedan jedini put doživio, da su se odrasli ljudi nasmijali, — da nam i dobace koju ironičnu, je li to dovoljan razlog, da dezertiramo, da se povlačima, da napuštamo bojište i pozornicu našega apostolata, koji je čitav svijet? Metoda sv. Pavla svakako to nije. On je izlazio i na areopag (Dj. Ap. 17, 16—34); on se je upuštao kad bi mu se to učinilo zgodno, i u diskusiju sa poganima pred svetištem Dijane Efeške (Dj. Ap. 19, 30). Je li, uostalom, ili nije i za nas svećenike, — za nas svećenike najviše, — mjerodavna ona Isusova: »Blago vama, kad vas usproklinju, i usprogone, i razgovore na vas sve zlo, lažući, mene radi! Veselite se i radujte se, jer je plaća vaša velika na nebesima!« (Mat 5, 11, 12; Dj. Ap. 5, 40, 41; 1 Kor 4, 9—13; 1 Petr 3, 14, 4; 4, 12—16).

Više tim prikrivanjem svoga svećeničkog karaktera i svoga kolara gubimo, nego što dobivamo. Pa i obzirom na svoju osobnu čast. Baš neki dan dokazívao mi je to jedan stariji svećenik: posve spontano. Kad je god, veli putovao u lajičkom civilu, stajao je u željeznici; kad je god putovao s kolarom, sjedio je; ljudi su mu, — i kondukteri, — odmah našli mjesta.

Jedini stvarni motiv

Iskreni budimo! Jedini stvarni motiv, svijesni ili podsvijesni, da odlažemo kolar, to je nespremnost na žrtvu i na svjedočenje; to je želja za komocijom i slobodom; to je strah od ljudi; to je izabiranje lakšega puta; to je opredjeljivanje za linijumanjegaotpora.

A da tu nespremnost na žrtvu pokoji, — a možda i mnogi, — od nas, osobito onih mladih, plati i teškim duševnim i moralnim ranama, — upadanjem u nevjeru idealima, podlijeganjem napasti i grješnoj prigodi, preslobodnim nastupima, svećenika nedostojnim vladanjem, grižnjom savjesti, — za mene je i za moje životno i svećeničko iskustvo izvan diskusije. I u koliko to ne radi namjerno i svijesno: s unaprijednom zlom nakanom!

Uvijek s kolarom. I na ulici, i na šetnji, i na putovanju. I uvijek u ozbiljnu odijelu

Eto, zato sam ja uvijek bio, — i danas sam, — da svećenici i redovnici, — prvotno redovnici svećenici i klerici, — uvijek, — i na ulici, i na šetnji, i na putovanju, — nose svoje svećeničko odijelo, svoj javni svećenički znak. Onakav, kakav im je Crkva propisala. A da preoblačenje u civil bude rijetka iznimka: ograničena isključivo na slučajeve, gdje to traži ili svjetuje neki ozbiljan pastoralni razlog ili potreba, — interes duša, — a po direktivama biskupa. I uvijek »onerata conscientia« i, kad je god to moguće, uz pristanak barem neposrednog starješine (dekana, župnika, lokalnog redovničkog poglavara).

Kako će to u pojedinostima izgledati, to je, dakako, za načelni aspekat ovoga problema relativno. A ako ja i o tome ovdje iznosim neke sugestije, one su, to se zna, do daljega, stvar svačije, dobronamjerne, slobodne ocjene: u meritornoj fazi bit će to stvar kompetentnog crkvenog zakonodavstva: bilo centralnog, bilo krajevnog.

Dotle ne vidim, zašto obavezni minimum svećeničkog odijela ne bi bio, kao i dosada, rimski kolar uz tamno civilno odijelo. Nije upadno, nije nezgodno, a tradicionalno je. I svećenika dovoljno jasno distingvira. Samo, eto, čini mi se, da bismo s tim uporedo morali više, nego što to neki rade, pripaziti, da forma civilnog odijela, koje uz kolar nosimo, bude ipak ona ozbiljnijih i gravitetnijih ljudi. Modnih, — a pogotovu upadnih i ekstravagantnih (sportskih na primjer), — formi ne bi trebalo, po mom mišljenju, nositi. A ni modela iz konfekcije: često tijesnih, uskih, prekratkih. Trebalo bi, da svećenici, ako se već služe civilom, nose i prsluke, a ljeti barem široke i duge (do pasa) prsnice, da im se ne vidi košulja i rublje. I nikada ne bi smjeli, — pred drugima, u društvu i na ulici, a pogotovu ne u crkvi, na koru, u sakristiji, — skidati kolar ni svlačiti sa sebe kaput, pa se pokazivati ili hodati samo u košulji, odnosno majici. Znak je to površnosti i komocije pod svaku cijenu: odudara od duha samodiscipline i mrtvljenja, uvijek karakterističnih za dublje kršćanstvo: ne odgovara ni ukusu i praksi drugih ljudi od kulture, položaja i auktoriteta. Neće se jedan ministar ni sveučilišni profesor nikada takav pokazati na javnom mjestu, i ako to danas civilna moda dopušta. Svakako to nije na edifikaciju: osobito vjernicima sa sela i patrijarhalnih shvaćanja.

A reverenda? A habit?

A nikako, po mom mišljenju, ne bismo smjeli olako obračunavati ni sa tradicionalnim, službenim, svećeničkim odijelom: talarom (reverendom), odnosno redovničkim habitima. U liturgijskim funkcijama nikada i nikako. Nema, mislim, vjernika na svijetu, koji bi bio za to, da netko krsti, ispovijeda, pričešćuje vjernike, proviđa bolesnika, vodi sprovod, bez »svetoga odijela« na sebi. Osim što je to, pozitivan i apodiktičan, liturgijski propis, elementarni je izraz strahopočitanja pred svetinjom i pred Bogom, koji kroz nju djeluje: odgovara i dolikuje svečanom karakteru i dostojanstvu svetoga čina, svete funkcije. Ona se tim obilježuje, markira, kao nešto izvanredno i više. Potcijenili bismo je obavljajući je ležerno i na isti način kao profane poslove iz svagdanjega života. A ne bi toga, po mom mišljenju, trebalo ograničavati ni samo na liturgijske funkcije u užemu smislu te riječi. Službeno bi svećeničko odijelo valjalo rabiti svagdje, gdje svećenik nastupa bilo auktoritativno, bilo reprezentativno. U biskupskim i župskim kancelarijama, — mislim na službeni personal, ne na svećeničke posjetnike, — na satima katehizacije, na sprovodima, — a ne da, kao danas, svećenici idu »processionaliter« i pred lijesom, odmah iza križa, a u civilu i bez roketa, — pri reprezentativnim svečanostima (na mladim misama, pri čestitanjima biskupu, u delegacijama, na eventualnim civilnim paradama, na katoličkim priredbama i akademijama) i, to se zna, kada po samostanima drže duhovne pouke, rekolekcije, eksercicije. Očito bi to dalo svakome našem nastupu te vrsti više ozbiljnosti i unkcije, a ne bi od nas tražilo ništa nego malo pažnje i truda.

Ukoliko bi se to kombiniralo sa ekskluzivnim nošenjem »clergymana« na ulici, dalo bi se lako naći rješenje i za to. Danas, kad svatko i od nas ima i nosi torbak (»tašnu«), pogotovu. U Americi je to, na primjer, oduvijek u običaju. Svećenici imaju talare od tanke tkanine ili listera, bez rukava, i nose ih uvijek sa sobom, u torbaku, kad nekamo putuju ili ih čeka neki posao, gdje će im trebati talar, pa ga tu, — na licu mjesta: u govornici, u sobi, u sakristiji, — samo prebace preko kaputa i skopčaju, i odmah su kompletno svećenički odjeveni: bilo za misu, bilo za funkciju, bilo za neki službeni ili reprezentativni nastup. A vidio sam, po Dalmaciji, da i neki naši svećenici tako rade.

Redovnici

A što vrijedi za svećenike, »a fortiori« vrijedi i za redovnike. U civilu se ne može lako »propovijedati« ulicama, kako je to radio sv. Franjo, a iza njega toliki drugi: bez svake odore i habita. Ako već i redovnici hoće da se ucivile, — a ja ne vidim za to, barem u našim prilikama, nikakve potrebe: kada sestre mogu proći ulicama i putovati u svojim uniformama, bez ikakvih naročitih poteškoća i komplikacija, naprotiv općenito susretane s poštovanjem i od vjernika i od inovjeraca, mogu to, još lakše i s manje rizika, i muški redovnici, — i ako im to odobre njihove više starješine, onda su svakako obavezni na ono isto, na što su obvezani i svjetovni svećenici i na što ih, redovnike, — prilično jasno, — obvezuje i II vatikanski sabor, spominjući u Dekretu o redovnicima: »Perfectae caritatis« (n. 17.) redovničku odjeću kao »signum consecrationis«. Svakako bi trebalo, da svoju redovničku odjeću trajno, nose u samostanu i oko samostana, u crkvi i u svim svećeničkim funkcijama i reprezentativnim nastupima: prije svega kad zalaze u ženske samostane, a pogotovu sa zadaćom, da pred sestrama izvrše kakvu duhovničku funkciju. A na ulici i na putu morali bi se, ako već neće da nose habita, prilagoditi dijecezanskim uzusima, pa nositi, u najmanju ruku »clergyman«, bilo isti kao svjetovni svećenici, bilo neki specijalan, svoj; — samo uvijek takav, da ih se javno može identificirati kao svećenike i redovnike. Ono, kako kod nas neki redovnici rade, u godinama iza rata, izlazeći na ulicu i putujući (a koji put i ispovijedajući ili držeći sestrama ekshorte) bez ikakva svećeničkog znaka, očita je zloraba, koje više ne bismo smjeli ni tolerirati, iza kako je Sveta Stolica, redovnike, u toj stvari izrijekom podvrgla propisima i vlasti mjesnih Ordinarija (Motu proprio »Ecclesiae Sanctae« od 6. VIII 1966., n. 25. d).

Pri svemu tomu mislim u prvom redu na redovnike svećenike i klerike. Za braću je lajike to, čini mi se, uglavnom stvar diskrecije njihovih redovničkih poglavara. Kad su okupirani fizičkim poslovima, ne vidim, zašto ih, — kako se danas već općenito prakticira; sigurno po odobrenju s mjerodavnih mjesta, — ne bi sa znanjem poglavara, mogli obavljati i u civilu; pogotovu kad izlaze, po takvim poslovima, na ulicu. Pa i na putovanjima bilo bi valjda bolje, da se braća lajici ne služe odijelom, u kojemu bi ih vanjski ljudi, lako mogli zamijeniti sa svećenicima, a na štetu svećeničkom ugledu (upogled inteligencije, konverzacije, kulturnih manira, dis-

kusija o religioznim problemima). Meni je to, i prije, u mirno doba, uvijek izgledalo nezgodno i zazorno. Drugo bi, dakako, bilo, kad bi se redovničkoj braći odredio neki njihov, specifični, jednostavniji, distinktivan znak: različan od svećeničkoga.

U sjemeništima

Sjemeništa su također poglavlje za se. U njima je civil postao najpopularniji. Mladi su ljudi i u toj točki glavni stup »novosti«. U nekim krajevima odlažu bogoslovi kolar već na prvoj stanici željeznice i autobusa: čim su izašli iz sjemeništa. I po Dalmaciji, sve više! A u mnogim redovničkim sjemeništima to je već i »legalizirano«. Smatra se nepisanim pravilom, da se đaci na ulici i na putu ne pokazuju »obilježeni«: tu su oni »puni civili«. Samo, dakako, načelima, koja zastupa ovaj članak, nikako to ne odgovara. I ako hoćemo, da svećeničku i redovničku nošnju opet rehabilitiramo, valja s tim sustavno počinjati već u kleričkim sjemeništima i novicijatima. Treba klerike u toj stvari obvezati na istu disciplinu kao i svećenike. Ne samo da bi oni morali nositi reverendu, odnosno habit, pod funkcijama, nego bi ih morali nositi i u zavodu, a, barem, kolar i na šetnji, i na ulici, i na izletima, i na putovanju, i kod kuće, pod praznicima. Treba ih, još za vremena, priučiti i toj obavezi svećeničke (vanjske) discipline. Nije li im to prešlo u krv još u bogosloviji, praktično je sigurno, da će i iza ređenja, u pastvi, biti u tom široke ruke. »Experientia docet!« Manjkat će im za to motiv. Ako se kao bogoslovi, u najkritičnijim godinama, ne moraju zaštićivati kolarom ni biti svjedoci Crkvi pred svijetom, zašto bi to morali i kasnije? I u jednom je i u drugom slučaju »par ratio«. Odluka o sudbini svećeničkog odijela past će u sjemeništima. Stoga, ako igdje, u sjemeništima nije mjesta popuštanju u tom pogledu. »Aut — aut!«

Tehnički problemi. Krojačnice svećeničkog odijela po samostanima

Na koncu još nekoliko riječi o tehničkoj strani problema! Trebat će nam krojači za naše svećeničko odijelo: i za talare, i za habite, i za svećenički civil. Zašto tu funkciju ne bi mogle preuzeti naše sestre po samostanima? Pa da u svakom kraju i dijecezi bude barem jedan samostan, gdje će se tim baviti. Ili paralelno sa izradom crkvenoga ruha ili specijalno baš za talare, habite, svećenička »sako« — odijela. Tim bi

odmah bio riješen i problem posebne fazone u nošnji svećenika. Stvorio bi se odjevni tip za nas. Bez modnih izmjena po sezonama: malo dulji i širi, s užim izrezom oko vrata, decentniji i čedniji. Sestre bi tako našle još jedan novi »apostolski« djelokrug u službi Crkvi, — a usput i izvor egzistencije, — a mi se svećenici ne bismo morali pokazivati na ulici kao »strašila« i nagrde: u konfekcijskim odijelima, koja nijesu za nas; ne bi kaputi i hlače na nama visjeli kao na kocu.

Popularno ili nepopularno? »Vox populi«

Eto, ja sam opet jedanput rekao, što mislim o problemu svećeničke nošnje u naše dane. Znam, da među svećenicima neću biti popularan. Osobito u krajevima, gdje smo se već »odvikli« od specifičnog svećeničkog odijevanja i »privikli« na civil: napola ga već legalizirali kao »običaj«, pa makar i »contra legem«. Ni onaj moj članak iz g. 1958. nije bio bolje sreće: mnogo je bilo na nj mrmljanja, a bilo je i polemike s njim: barem one, koja je ostajala »in petto«. Ali ni u ovoj stvari ne odlučuju »popularnost« ni broj: odlučuju razlozi. I to više oni općega dobra, nego naših ličnih sklonosti, ukusa, simpatija i antipatija.

A ako se već govori o popularnosti, treba razlikovati popularnost u kleru i popularnost u puku: među vjernicima. A ja mislim, da su u puku i među vjernicima ideje koje sam u ovom članku iznio, prije popularne nego nepopularne. A ako igdje u ovakvim se stvarima, iz svagdanjeg života i iz konkretne pastoralne problematike, valja obazrijeti i na puk. Njemu propovijedamo: nije loše da respektiramo i njegov duhovni ukus. Katkada je možda zdraviji i bolji nego naš. U najmanju ruku nije osobno zainteresovan. I nije pod tolikim pritiskom, modne, propagande.

Danas, u eri afirmacije lajikata u Crkvi, očito je baš u stvarima vanjskih formi crkvenog života, — više svakako nego u dogmatici i moralu, — na mjestu apel na mase; princip: »Vox populi, vox Dei!«

Samo da jedan takav »vox populi« i citiram! I da njim i završim ovaj članak! I dobio sam tu informaciju, istom kad sam ga već bio napisao i prepisao na stroj.

Piše jedan intelektualac iz Kanade svome znancu u nas. On i njegova žena, — majka devetero djece, — bili na sastanku nekih »modernih« svećenika, koji su tu nastupili u kravatama, mjesto sa kolarom. Žena je iza toga šapnula svo-

me mužu: »Ovi mi izgledaju kao supruzi, koji, odlazeći u društvo, skidaju s ruke vjenčani prsten: mogao bi im smetati!«

Nije, doduše kolar vjenčani prsten. Ali jest nešto kao vjenčana haljina: »vestis nuptialis« (Mat. 22, 12.). Nekada su svećenički pisci baš tim izrazom voljeli nazivati talar. »Vestis nuptialis«!

Dr Čedomil Čekada

V I D I C I

POVODOM JEDNE KNJIGE

U časopisu Deutsche Tagespost, br. 133/134 od 24. prosinca 1969. nadbiskup Paderborna Lorenz kard. Jäger osvrnuo se na knjigu Franz - Joseph Schierse, Was hat die Kirche mit Jesus zu tun? Patoms Verlag 1969. Osvrt nosi naslov: »Njegovi ga ne primiše« (Iv 1, 11) a podnaslov Diskusija o Božićnoj poruci. Prenosimo taj osvrt u cijelosti:

Lav Veliki počinje svoju Bošićnu propovijed riječima: »Predragi danas se rodio Spasitelj. Radujmo se! Nije prikladno da budemo žalosni, kad se rađa život.« — Radost nam struji iz činjenice da je vječni Božji Sin koji je prije svakoga vremena bio kod Oca, sada stvarno i istinski postao čovjekom. Što je on postao našim bratom, razlog je naše vjere, uzrok našega iščekivanja budućnosti, vrelo naše ljubavi prema Bogu i prema ljudima.

Apostol Pavao Utjelovljenje zove sakrivenom tajnom, koju nitko od mogućnika ovoga svijeta nije upoznao. Poganski je svijet doduše ponekad sanjao o nekom božanskom biću, koje će se iz nebeskog svijeta spustiti dolje i čovjeku pružiti savršenu spoznaju njegove najdublje biti. No to je bila neodređena težnja, koja je sebi stvorila mitski oblik. Nitko pri tome nije pomišljao na neku povijesnu osobu, na nekoga čovjeka od mesa i krvi. To je bio nepovijesni gnostički mit, koji mi inače možemo dokazati tek za pokršćansko doba.

Takav je mit Evanđeljima tuđ. Evanđelja svjedoče za Isusa Krista kao povijesnu osobu, rođena u danima Heroda Kralja, kad je vladao rimski car August. Pavao kaže, da je Bog u punini vremena, dakle poslije duge povijesne priprave, poslao svoga Sina, »rođena od žene, podložna Zakonu« (Gal 4, 4). Time se kaže, da je vječni Božji Sin na sebe primio svu oštrinu ljudske egzistencije. Svi su Evanđelisti crtali Isusov životni put do smrti na Križu pod Poncijem Pilatom. Rimski prokurator stoji čak u Credu, da sa svom sigurnošću naznači povijesni čas i svakom mitu oštro zapriječi put. To vrijedi posebno za Ivanovo Evanđelje. Njegova je misao vodilja utjelovljena vječna Riječ, Logos, koji je povijesna osoba, koji je umro i uskrsnuo i bio proslavljen.

Ovu nakanu Ivanova Evanđelja priznaje i Franz - Joseph Schierse u nedavno objavljenoj knjizi: što da Crkva misli o Isusu? (Was hat die Kirche mit Jesus zu tun? Patmos Verlag 1969). Usprkos toga on je mišljenja, da četvrto Evanđelje doduše ispravlja gnostički mit, ali da ga nije napustilo. Schierseov sugovornik u spomenutoj knjizi Ger-